การใช้กฎหมายในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

นายชยพล ธานีวัฒน์
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานกฎหมาย 3 สำนักกฎหมาย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
กุมภาพันธ์ 2568

การใช้กฎหมายในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

นายชยพล ธานีวัฒน์
วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานกฎหมาย 3
เรียบเรียง

1. บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องใกล้ตัว ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวนับเป็นปัญหาที่สำคัญและยิ่งจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และเป็นเหตุให้หลายครอบครัวต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปอย่างไม่มีวันกลับ นอกจากนั้นยังทำให้อนาคตของชาติส่วนหนึ่งมีปมในใจติดตัวไปตลอดชีวิต ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อาจกล่าวได้ว่าเป็นอีกปัญหาหนึ่งในสังคมของทุกประเทศทั่วโลกเลยก็ว่าได้ ซึ่งผู้ถูกกระทำโดยมากมักจะเป็นคุณแม่และลูกน้อย จากข้อมูลของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ชี้ว่าสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวที่พบได้บ่อย คือ คู่สมรสทำร้ายกันเอง ทั้งสามีทำร้ายภรรยาและภรรยาทำร้ายสามี ซึ่งเกิดขึ้นเป็นส่วนน้อย บิดามารดาทำร้ายบุตร และผู้ที่แข็งแรงกว่าทำร้ายบุพการีที่มีความชราภาพ หรือญาติผู้ใหญ่ที่มีความอ่อนแอทางสรีระ ซึ่งโดยการกระทำความรุนแรงมีทั้งทางกาย ทางเพศ ทางจิตใจ รวมถึงการละเลยทอดทิ้ง และการบังคับแสวงหาประโยชน์ ที่หนักไปกว่านั้นก็คือ เมื่อไล่ดูความเกี่ยวข้องของผู้ถูกกระทำความรุนแรงต่อหญิงแล้ว พบว่าอันดับหนึ่ง คือ “คู่สมรส” รองลงมาคือ แฟนหรือเพื่อน หรือแม้แต่พ่อแม่แท้ๆ ก็ยังติดโผ ส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในลำดับรองลงมา เช่นเพื่อนบ้าน นายจ้าง ญาติพี่น้อง ก็มีติดอยู่ในรายการเช่นกัน[1]

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อนและเกิดขึ้นในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเหยื่อโดยตรง แต่ยังมีผลต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนโดยรวม ปัญหานี้จึงไม่สามารถถูกมองข้ามได้ในฐานะที่เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวของครอบครัวแต่ละแห่ง หากแต่ต้องได้รับการพิจารณาในบริบทของนโยบายสาธารณะและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการกับความรุนแรงในครอบครัว โดยทำหน้าที่ในการป้องกันและตอบสนองต่อเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น การมีกฎหมายที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้เหยื่อได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็น เช่น กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อปกป้องผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีกรอบกฎหมายที่มีอยู่ แต่การบังคับใช้กฎหมายและการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐยังคงเป็นเรื่องท้าทาย เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของเหยื่อในการรายงานเหตุการณ์ เช่น ความอัปยศ ความกลัวการตอบโต้จากผู้กระทำความรุนแรงหรือแม้กระทั่งความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

---

[1] ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ, “การกระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายช่วยได้” สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567, สืบค้นจาก https://bngjc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/14/iid/133860.

การใช้กฎหมายในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติ เช่น การสนับสนุนการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของเหยื่อ การสร้างเครือข่ายสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ และการอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่อได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีความสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้รับการพูดถึงมากขึ้นในสื่อและการเมือง การมีกฎหมายที่เข้มแข็งและการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้

2. นิยามของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว”

สำหรับการให้คำจำกัดความของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” นั้น สามารถแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ นิยามทั่วไปและนิยามตามกฎหมาย โดยอธิบายได้ดังนี้

2.1 นิยามทั่วไป ความรุนแรงในครอบครัว (Family violence หรือ Domestic violence) หมายถึง การใช้ความรุนแรงในรูปแบบใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการทำร้าย ข่มขู่ บังคับ รวมถึงการพยายามควบคุมบงการให้เหยื่อทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ ซึ่งเหยื่อในที่นี้ก็คือบุคคลในครอบครัว โดยอาจเป็นคู่สามีภรรยา พ่อแม่ ลูก หลาน พี่น้อง ปู่ย่าตายาย หรือเครือญาติ และความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่จำกัดแค่การใช้กำลังทำร้ายร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงการใช้คำพูดและการบังคับบงการที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ รวมถึงความรู้สึกปลอดภัยในการใช้ชีวิตโดยไม่ต้องรู้สึกหวาดกลัวหรือหวาดระแวง ซึ่งสามารถจำแนกความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังนี้[2]

1) ความรุนแรงทางร่างกาย (Physical abuse) เป็นการใช้กำลังให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสี่ยงต่อการบาดเจ็บ เช่น ตบ ตี เตะ ต่อย หยิก การใช้อาวุธขู่หรือทำร้าย รวมไปถึงการห้ามไม่ให้เหยื่อได้รับการรักษาอาการเจ็บป่วยหรือการบาดเจ็บที่เกิดขึ้น

2) ความรุนแรงทางอารมณ์หรือจิตใจ (Emotional abuse) เป็นการทำร้ายทางคำพูดหรือการกระทำ ที่แม้จะไม่มีร่องรอยเป็นหลักฐานชัดเจนเหมือนความรุนแรงทางร่างกาย แต่อาจสร้างบาดแผลทางจิตใจอย่างรุนแรง เช่น ดูถูกเหยียดหยาม ด้อยค่า ทำลายข้าวของส่วนตัวของอีกฝ่ายหรือขู่ทำลาย ตะโกนด่าทอ ทำให้อับอายทั้งในที่ส่วนตัวหรือสาธารณะ แสดงความหึงหวงเกินเหตุ พูดทำร้ายความรู้สึกแล้วอ้างว่าเป็นผลจากแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด พูดปั่นหัวให้เหยื่อสับสนหรือโทษตัวเอง สนับสนุนให้ลูกมีพฤติกรรม

---

[2] Primo Care Medical, “ปัญหา “ความรุนแรงในครอบครัว” หยุดได้ ถ้าทุกคนเข้าใจ” สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567, สืบค้นจาก https://primocare.com/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7/

ต่อต้านเหยื่อ รวมไปถึงการจับผิดบงการพฤติกรรม การทำให้กลัวหรือรู้สึกไร้หนทางที่จะก้าวออกจากความสัมพันธ์

3) ความรุนแรงทางเพศ (Sexual abuse) มักมีความรุนแรงทางร่างกายมาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การสัมผัสทางเพศโดยที่อีกฝ่ายไม่ยินยอม เช่น ข่มขืน (ไม่เว้นกรณีที่สามีบังคับภรรยาให้มีเพศสัมพันธ์) บังคับให้มีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ยอมใช้ถุงยางอนามัยหรือคุมกำเนิดเมื่ออีกฝ่ายต้องการคุมกำเนิด บังคับให้ตั้งครรภ์ รวมถึงการวิจารณ์ว่าอีกฝ่ายไม่สามารถสร้างความพึงพอใจทางเพศให้ตน การกล่าวหาว่านอกใจ การตั้งใจลงโทษหรือบงการอีกฝ่ายด้วยการไม่มีเพศสัมพันธ์หรือไม่แสดงความรัก

4) การทารุณกรรมทางการเงิน (Financial abuse) คือการพยายามให้เหยื่อต้องพึ่งพาทางด้านการเงิน เช่น ควบคุมบงการการใช้เงิน บังคับให้แจกแจงการใช้เงินทุกอย่าง บังคับเก็บเงินของอีกฝ่ายไว้ที่ตนเอง ขโมยเงิน ไม่ให้เงินไปโรงเรียนหรือทำงาน ห้ามไม่ให้ไปทำงานหาเงินหรือพยายามทำให้งานเสียหาย ขู่ว่าจะไม่เลี้ยงดูลูกหากเหยื่อจบความสัมพันธ์ รวมถึงการห้ามไม่ให้อีกฝ่ายเข้าถึงทรัพยากรอาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และที่พักอาศัย

5) การล่วงละเมิดทางจิต (Spiritual abuse) คือการใช้ศาสนา ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมมาเป็นข้ออ้างเพื่อบงการเหยื่อ เช่น ห้ามไม่ให้ปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา

6) การล่วงละเมิดด้วยการสะกดรอย เป็นการติดตามความเคลื่อนไหวโดยละเมิดความเป็นส่วนตัวซึ่งเป็นได้ทั้งในแง่การติดตามในชีวิตจริงและในโลกออนไลน์ เช่น ตามติดทุกที่โดยที่เหยื่อไม่เต็มใจ ติด GPS ที่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือสอดส่องความเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์ตลอดเวลา ติดตั้งกล้องสอดแนมในตุ๊กตาหรือของเล่น เป็นต้น[3]

2.2 นิยามตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ให้นิยามความหมายของความรุนแรงในครอบครัว ไว้ว่า

"ความรุนแรงในครอบครัว" หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับ หรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

"บุคคลในครอบครัว" หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน[4]

---

[3] เรื่องเดียวกัน,

[4] ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ, "การกระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายช่วยได้"

3. สาเหตุและรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว

ทั้งนี้ หากพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดจากความกดดันในปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งความรุนแรงในครอบครัวเป็นการใช้ความรุนแรงต่าง ๆ ระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันภายในครอบครัว มีผลทำให้เกิดอันตรายหรือความเดือดร้อนทางกาย เพศ หรือทางจิตใจต่อฝ่ายที่ถูกกระทำ และ รวมไปถึงการข่มขู่ คุกคาม การบีบบังคับเพื่อการทำให้สูญเสียอิสรภาพ โดยสาเหตุของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวสามารถแบ่งได้เป็นระดับ ดังนี้[5]

3.1 ระดับความรุนแรงในเด็ก สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการที่เด็กอาจเกิดมาในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ไม่มีความพร้อมในการมีบุตร เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่ที่เหมาะสมจากพ่อแม่ เนื่องจากในแต่ละวันพ่อแม่ต้อง ออกไปทำงาน จึงปล่อยให้เด็กอยู่บ้านกับญาติพี่เลี้ยง หรือในบางกรณีเด็กอาจอยู่คนเดียวเป็นเหตุให้เกิด ปัญหาตามมา คือ เด็กอาจถูกกระทำทางร่างกาย เช่น การทุบตีจากญาติหรือพี่เลี้ยงโดยที่พ่อแม่ไม่รับรู้พอ เด็กถูกกระทำแบบนี้บ่อยครั้ง เด็กจึงกลายเป็นคนที่เก็บกด ไม่กล้าพูด ไม่กล้าสบตากับผู้อื่น ทำให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ความรุนแรงในครอบครัวลุกลามและรุนแรงมากขึ้นก็คือ ความเชื่อผิด ๆ ว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวจึงทำให้ผู้ถูกกระทำปกปิดปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ขอความช่วยเหลือแม้จะสามารถทำได้ก็ตาม

3.2 ระดับความรุนแรงในผู้หญิง (ภรรยา) ส่วนใหญ่แล้วถ้ามองจากเหตุการณ์ที่เราพบเห็นกันบ่อยๆ ในปัจจุบัน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ระหว่างสามีภรรยา ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการมีพฤติกรรมคบชู้ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีฝ่ายใดจับได้จึงมีการทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย ทางจิตใจหรืออาจรุนแรงไปถึงขั้นการทำให้อีกฝ่ายถึงแก่ความตาย และสาเหตุอีกอย่างที่มีผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสามีภรรยาคือ การมีทัศนคติค่านิยม ความเชื่อที่ผิด ๆ ว่า ผู้ชายเป็นผู้นำและมีอำนาจเหนือผู้หญิง จึงเป็นสาเหตุให้ภรรยามักจะถูกสามีกดขี่ข่มเหง ทำร้ายร่างกาย และอาจถูกปิดกั้นไม่ให้ได้รับอิสรภาพ

3.3 ระดับความรุนแรงในผู้สูงอายุ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการที่พ่อแม่แก่ตัวลงไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองได้ต้องให้บุตรเป็นผู้ดูแล แต่บุตรก็มีครอบครัวที่ต้องดูแลเช่นกัน ทำให้บุตรต้องเหนื่อยเป็นสองเท่า ทั้งทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ดูแลครอบครัวของตนและดูแลพ่อแม่ตน เป็นเหตุให้เกิดการสะสมกันของความเครียด ส่งผลให้บางครั้งบุตรหลาน อาจบันดาลโทสะ ขาดสติด่าทอพ่อแม่ ทุบตีทำร้ายร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บ และในผู้สูงอายุนั้นกล่าวได้ว่า คือ ช่วงวัยที่มีความอ่อนไหวมาก ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือบางที่ผู้สูงอายุอาจถูกปล่อยปละละเลยจากบุตรการทอดทิ้งให้อยู่คน เดียว หรือเป็นบุคคลเร่ร่อน ไร้บ้าน ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมอย่างมากในปัจจุบัน

---

[5] สุกัญญา สดศรี, “ปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย” (วารสารสันติศึกษา ปริทรรศน์ มจร. 6 (ฉบับพิเศษ), 2562), 602-603.

3.4 รูปแบบการกระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่[6]

1) ความรุนแรงทางด้านร่างกาย เช่น การผลัก ตบตี ต่อย เตะ ทุบ กระทืบ กระชาก บีบคอ ล่ามโซ่ กักขัง รวมไปถึงการทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธหรือของมีคมต่างๆ จนได้รับบาดเจ็บสาหัส นอกจากนี้ การสำส่อนทางเพศอันเป็นเหตุให้ภรรยาและบุตรติดเชื้อโรคร้าย ก็เป็นการทำร้ายร่างการอย่างหนึ่งด้วย

2) ความรุนแรงทางด้านจิตใจ เช่น การพูดประชดประชัน ด่าว่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย ตะคอก ตวาด ทำให้ขายหน้า เปรียบเทียบเป็นสัตว์ ประณามว่าชั่วช้า ข่มขู่ การโดดเดี่ยว ไม่ให้คบกับบุคคลอื่น การมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน การไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

3) ความรุนแรงทางด้านเพศ เช่น การใช้กำลังบังคับภรรยาให้มีเพศสัมพันธ์ในลักษณะที่ภรรยาไม่ชอบและไม่ต้องการ การบังคับให้ภรรยาขายบริการทางเพศ หรือมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น การมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาโดยไม่คำนึงว่าภรรยาจะมีความสุขหรือไม่ เป็นต้น

4. ความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามสังคมไทยยังมีค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอยู่มาก ซึ่งความเชื่อที่ผิดเหล่านี้ฝังรากลึกและบางครั้งก็เป็นปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ ดังนั้นจึงควรมีการทำความเข้าใจ และแบ่งปันความรู้ที่ถูกต้องแก่คนรอบข้าง เพื่อสร้างความตระหนักรู้ และเปลี่ยนทัศนคติต่อความรุนแรงในครอบครัวของคนในสังคม ให้กลายเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เช่นเดียวกับความรุนแรงในรูปแบบอื่น โดยความเชื่อที่สร้างความเข้าใจผิด ได้แก่[7]

4.1 ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องไกลตัว ข้อมูลจากศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center: OSCC) กระทรวงสาธารณสุขในปี 2018 คาดการณ์ว่า 1 ใน 6 ของผู้หญิงไทยเคยเผชิญกับความรุนแรงในคู่รัก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในทุกปี โดยส่วนใหญ่เป็นความรุนแรงทางอารมณ์และจิตใจ ความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงทางร่างกาย นอกจากนี้ รายงานข้อมูลในสหรัฐอเมริกา ชี้ว่า 1 ใน 4 ของผู้หญิง และ 1 ใน 9 ของผู้ชาย ต่างเคยเผชิญความรุนแรงในครอบครัวมาในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต

4.2 ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นในครอบครัวที่ยากจนเท่านั้น ความรุนแรงในครอบครัวไม่ขึ้นอยู่กับความยากดีมีจน สถานะทางสังคม ระดับการศึกษา เชื้อชาติ หรือศาสนา และเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ทั่วโลก

4.3 ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นในคู่รักหญิง-ชายเท่านั้น มีข้อมูลชี้ว่าความรุนแรงเกิดขึ้นกับคู่รักเพศเดียวกันได้มากพอกับคู่รักหญิงชาย โดยที่อาจมีอัตราเสี่ยงต่อความรุนแรงมากกว่าด้วยสาเหตุจากความเชื่อและทัศนคติผิดๆ ต่อความสัมพันธ์แบบเพศเดียวกัน เช่น การใช้กำลังเป็นการแสดงอำนาจและแสดงความเป็นเจ้าของ หรือความเชื่อที่ว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ รวมถึงปัจจัย

---

[6] ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ, “การกระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายช่วยได้”

[7] Primo Care Medical, “ปัญหา “ความรุนแรงในครอบครัว” หยุดได้ ถ้าทุกคนเข้าใจ”

ทางภายนอกอย่างแรงกดดันจากคนในสังคมและการถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะยิ่งส่งผลให้เหยื่อลังเลที่จะเอาความหรือเปิดเผยเรื่องราวต่อสาธารณะ

4.4 การดื่มสุราเป็นสาเหตุให้ขาดสติและใช้ความรุนแรง การดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้สารเสพติดอื่นๆ อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้ยิ่งเกิดความรุนแรงมากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่สาเหตุที่แท้จริง ผู้ใช้ความรุนแรงหลายคนมักอ้างว่าตนขาดสติจากการดื่มแอลกอฮอล์เพื่อให้พ้นผิดหรือไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่ตัวเองก่อ หรือบางทีก็อ้างว่าใช้ความรุนแรงเพราะไม่ได้ดื่มสุราตามต้องการ

4.5 ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการใช้อารมณ์ชั่ววูบ ความรุนแรงไม่ใช่อารมณ์ชั่ววูบหรือการบันดาลโทสะ แต่เป็นเพียงข้ออ้างในการกระทำรุนแรง โดยผู้ใช้ความรุนแรงมักมีสติมากพอที่จะเลือกใช้ความรุนแรงต่อคนรักหรือคนในครอบครัวเท่านั้น ไม่เคยคิดใช้ความรุนแรงกับผู้อื่น เช่น หัวหน้า หรือเพื่อนบ้าน และหากมีคนมาเคาะประตูบ้านหรือมีคนโทรมาก็สามารถหยุดความรุนแรงนั้นได้ทันที นอกจากนี้ส่วนใหญ่มีสติคิดร้ายร่างกายเหยื่อในส่วนที่คนภายนอกมองไม่เห็น และมักลงมือเมื่ออยู่ในพื้นที่ลับตา ไม่มีพยานรู้เห็นเท่านั้น

4.6 หากผู้ใช้ความรุนแรงสำนึกผิด และสัญญาว่าจะไม่ทำอีก ความรุนแรงก็จะสิ้นสุดลง ผู้ใช้ความรุนแรงบางคนอาจมีท่าทีสำนึกและอ้อนวอนให้เหยื่อให้อภัยโดยสัญญาว่าจะไม่ทำอีก แต่นั่นอาจเป็นเพียงวิธีควบคุมบงการให้เหยื่อไม่สามารถหลุดพ้นไปจากความสัมพันธ์ได้ ผู้ใช้ความรุนแรงส่วนใหญ่จะไม่สามารถหยุดพฤติกรรมดังกล่าวได้จริง ทั้งยังมีแนวโน้มกระทำบ่อยขึ้นและเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ

4.7 ความรุนแรงเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ไม่มีผลต่อเด็ก การเห็นพ่อหรือแม่ถูกทำร้ายโดยอีกฝ่ายและการเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความรู้สึกหวาดกลัวจากผู้กระทำความรุนแรงมีผลกระทบอย่างมากต่อเด็ก การศึกษาหลายงานยังชี้ว่าเด็กๆ สามารถรับรู้ถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นแม้จะไม่ได้กระทำต่อหน้า ซึ่งเด็กๆ ที่เผชิญความรุนแรงเหล่านี้จะมีความเสี่ยงต่อโรคซึมเศร้าและมีปัญหาด้านพฤติกรรมและพัฒนาการ รวมถึงปัญหาในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงกับคู่ของตนเมื่อโตขึ้นมากกว่าเด็กทั่วไป

4.8 เป็นตัวเหยื่อเองที่เลือกจะไม่เดินออกมาจากความสัมพันธ์ที่มีการใช้ความรุนแรง หลายครั้งที่ผู้ที่ตกอยู่ในความสัมพันธ์ที่อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงไม่สามารถก้าวออกมาได้ด้วยเหตุผลหลายอย่าง เหยื่ออาจยังไม่สามารถตัดใจได้เนื่องจากผู้ใช้ความรุนแรงมักไม่ได้แสดงด้านแย่ออกมาตั้งแต่ในช่วงแรก แต่เป็นเรื่องดีๆ ที่ทำให้ฝ่ายผู้ถูกกระทำเกิดความรักความผูกพันและพร้อมให้อภัยโดยเชื่อว่าจะไม่ถูกทำร้ายอีก และอาจเป็นเหตุผลด้านอื่นๆ อีกมากมาย เช่น เป็นห่วงความปลอดภัยของลูก ไม่สามารถนำลูกไปด้วยได้ ไม่มีที่ไป ไม่ได้ทำงานและไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในด้านการเงิน นอกจากนี้บ่อยครั้งที่มีการบงการให้เหยื่อแยกตัวออกห่างจากเพื่อนฝูงหรือครอบครัว ทำให้ยิ่งยากที่จะออกจากความสัมพันธ์ที่เป็นพิษได้

4.9 เหยื่อมีนิสัยชอบความรุนแรง หรือเป็นฝ่ายกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง หลายครั้งที่เหยื่อตกอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรงมากกว่า 1 ครั้ง ทำให้ถูกมองว่ามีลักษณะนิสัยที่ดึงดูดคนที่ชอบใช้ความรุนแรง หรือบางครั้งเป็นเหยื่อเองที่โทษตัวเอง อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญคือข้อเท็จจริงที่ว่า “ไม่มีใครสมควรถูกใช้ความรุนแรง” ไม่ว่าเหยื่อจะมีลักษณะนิสัยอย่างไร หรือแม้แต่พฤติกรรมนอกใจ การทำร้ายหรือใช้ความรุนแรงเพื่อลงโทษก็เป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้อยู่ดี

โดยความเชื่อข้อนี้ที่ว่าเหยื่อเป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรง มีลักษณะของการโทษเหยื่อ หรือ Victim Blaming ซึ่งมักมีรากฐานจากความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีสิทธิลงโทษภรรยาหรือลูกเมื่อมีพฤติกรรมไม่ตรงกับความต้องการหรือความคาดหวังของตนเอง

4.10 ผู้ที่ใช้ความรุนแรงและ/หรือเหยื่อความรุนแรง เป็นคนที่ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง (Low self-esteem) ผู้ใช้ความรุนแรงส่วนใหญ่ไม่ได้มีภาวะเคารพตัวเองต่ำ แต่เกิดจากความเชื่อว่าตัวเองมีอำนาจควบคุมบงการชีวิตและลงโทษคู่ของตนหรือลูกๆ หรือบางทีอาจใช้ลักษณะดังกล่าวเป็นข้ออ้างเพื่อซักฟอกตัวเองจากการใช้ความรุนแรงเท่านั้น ส่วนเหยื่อความรุนแรงก็ไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่มีความเคารพหรือเห็นค่าของตัวเองต่ำ แต่อาจถูกปั่นหัวจากผู้ใช้ความรุนแรงด้วยการดูถูก พูดให้เสียความมั่นใจหรือโยนความผิดในเรื่องต่างๆ ให้ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เหยื่อโทษตัวเองและไม่กล้าเปิดโปงผู้กระทำ

4.11 ผู้หญิงที่เป็นเหยื่อมักโกหกเกี่ยวกับการถูกใช้ความรุนแรง กรณีการใช้ความรุนแรงที่เกิดจากการกุเรื่องถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับกรณีที่เกิดขึ้นจริง โดยมีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังในปี 2013 พบว่าในช่วง 17 เดือน มีเคสความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมด 111,891 เคส พบเพียง 6 เคสเท่านั้นที่เป็นการกล่าวหาที่ไม่เป็นความจริง ความเชื่อข้อนี้ยังเป็นดาบสองคมที่อาจทำให้เหยื่อความรุนแรงยิ่งไม่กล้าขอความช่วยเหลือเมื่อเผชิญความรุนแรง เนื่องจากกลัวว่าจะไม่มีใครเชื่อ โดยจากสถิติของศูนย์พึ่งได้พบว่ามีถึง 77% ที่เหยื่อตัดสินใจไม่แจ้งความดำเนินคดี

4.12 ผู้ชายที่ใช้ความรุนแรง เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ใช้ความรุนแรง เป็นความจริงที่ผู้ชายที่ใช้ความรุนแรงบางส่วนมีพื้นฐานมาจากการเผชิญความรุนแรงในวัยเด็ก แต่ก็มีหลายคนเช่นกันที่ไม่ได้เลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรงในวัยเด็ก ทั้งนี้การเผชิญความรุนแรงในวัยเด็กและพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในวัยผู้ใหญ่นั้นมีความซับซ้อนและยังไม่มีข้อสรุปแน่ชัด แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการสร้างบรรทัดฐานความเข้าใจใหม่ว่า ความรุนแรงคือทางเลือกและการตัดสินใจเฉพาะบุคคล ไม่ควรมีข้ออ้างที่ทำให้กลายเป็นเรื่องชอบธรรมได้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในเพศใดก็ตาม[8]

5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

คดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นคดีที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนกว่าคดีอาญาทั่วไป เพราะคดีรุนแรงในครอบครัวเป็นการทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายในคดีอาญาปกติ การใช้มาตรการทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาทั่วไป ที่มุ่งการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเดียว ที่เป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีวิธีการในการดำเนินคดีต่างหาก โดยหวังให้ผู้กระทำผิดกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ

[8] เรื่องเดียวกัน,

รวมถึงเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในครอบครัวการร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้[9]

1) ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการกฎหมายฉบับนี้ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

2) การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อาจกระทำได้หลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งด้วยคำพูด ยื่นเป็นหนังสือ โทรศัพท์ แจ้งทางอีเมล หรือวิธีการอื่น ๆ ซึ่งผู้แจ้งโดยสุจริตจะได้รับการคุ้มครองและไม่ต้องรับความผิดใด ๆ

3) ในกรณีเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่พบเห็นหรือได้ทราบการกระทำรุนแรงในครอบครัวพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุได้ทันที เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการกระทำ หากผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงต้องการที่จะดำเนินคดี ก็จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้นั้นไม่สามารถร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง พนักงานเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ร้องทุกข์แทนก็ได้ และในการสอบสวนผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงร้องขอร่วมอยู่ด้วยเพื่อให้คำแนะนำปรึกษา

4) พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถออกคำสั่ง ในการกำหนดวิธีการหรือมาตรการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นการชั่วคราวในระหว่างการสอบสวนไม่ว่าจะมีการร้องทุกข์หรือไม่ เช่น แจ้งให้ผู้กระทำรุนแรงชดใช้ค่าเสียหายเบื้องต้นตามสมควร การสั่งห้ามเข้าใกล้ครอบครัว รวมถึงจัดให้เข้ารับการตรวจจากแพทย์ ทั้งนี้ ไม่ว่าคดีรุนแรงในครอบครัวจะดำเนินการไปถึงขั้นใด คู่กรณีก็สามารถยอมความกันได้ โดยมีเงื่อนไขให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงต้องปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงซ้ำ หากไม่สามารถทำได้ ก็จะให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของลูกๆ เป็นสำคัญ

5) ผู้ที่กระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายกำหนดโทษให้ผู้นั้นต้องรับโทษฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และในความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น แต่หากการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้

6) ความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือมิได้มีการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง

---

[9] ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ, “การกระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายช่วยได้”

ในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสีย จะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

7) ในเรื่องของการร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ให้ความคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อาจร้องขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนมีถิ่นที่อยู่ หรือมีภูมิลำเนา หรือในเขตอำนาจของศาลที่เกิดเหตุ การกระทำด้วยความรุนแรงขึ้น เพื่อขอให้ศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงอาจร้องขอได้ด้วยตนเอง หรือหากไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัย ที่จะร้องขอได้ด้วยตนเอง ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใด อาจกระทำการแทนเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายได้

8) มาตรการหรือวิธีการที่ศาลอาจกำหนดให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องปฏิบัติ ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมึนเมา ห้ามเข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง ห้ามใช้หรือครอบครองทรัพย์สิน ห้ามกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินกว่า 6 เดือน และศาลอาจกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำแนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือสถานพยาบาล หรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด และเมื่อศาลมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพแล้ว คำสั่งนั้นถือเป็นที่สุด แต่ถ้าพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ศาลมีอำนาจแก้ไขคำสั่งเดิมได้

9) เมื่อศาลได้ออกคำสั่งมาตรการหรือวิธีการเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในกรณีที่ผู้ที่กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้นั้นมาขังจนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ไม่เกินกว่า 1 เดือน

อย่างไรก็ดี แม้จะมีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง แต่ก็ไม่อาจแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไปจากสังคมได้ ยังคงมีผู้ที่กระทำและถูกกระทำด้วยความรุนแรงอยู่อีกมากอันมีสาเหตุมาจากปัญหาในครอบครัว หากครอบครัวมีความมั่นคง แข็งแรง จะเป็นเหมือนภูมิคุ้มกันที่สำคัญไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สมาชิกครอบครัวก็สามารถปรับตัวและอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ก็ตาม

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบึงกาฬ, “การกระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายช่วยได้” สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567, สืบค้นจาก https://bngjc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/14/iid/133860.

สุกัญญา สดศรี, “ปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย” (วารสารสันติศึกษา ปริทรรศน์ มจร. 6 (ฉบับพิเศษ), 2562.

Primo Care Medical, “ปัญหา “ความรุนแรงในครอบครัว” หยุดได้ ถ้าทุกคนเข้าใจ” สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567, สืบค้นจาก https://primocare.com/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8% 84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7/